METAMORFOZE ALE CONDIŢIEI UMANE ÎN FILOSOFIILE CONTEMPORANE

Vasile MICLEUŞAN

CZU: 141.319.8 micleusanuvasile@gmail.com

This article attempts to identify the constants that characterise the human condition at the beginning of the 21st century. Analysing the evolution of the contemporary world, we try to identify which are the interpretations of the concept of the human condition in contemporary philosophies under the impact of metamorphosis and to make an radiography of the character of contemporary people living in an information society, with all the consequences that derive from the state of this society.

Condiția umană reprezintă o temă fundamentală în gândirea filosofică. Evenimentele secolului XX provoacă o criză existențială a omului modern. Conceptul de *rațiune,* moștenit de la grecii antici, care reprezenta un element definitoriu al dezvoltării umanității, capătă noi valențe în gândirea postmodernă și este pus sub semnul interogației.

Condiția umană nu este nimic altceva decât mediul în care omul trăiește. Dintotdeauna, individul s-a aflat în preajma unei lumi care l-a condiționat. Rămâne un mister fenomenul ce a declanșat în om ceea ce numim rațiune. Cert este că felul în care a ajuns să se vadă pe sine i-a dat avantajul de a stăpâni lumea. Oare realitatea pune presiune pe conștiință încât doar prin cunoaștere putem găsi alinare? Omul conștient a apărut pe lume sub semnul curiozității, iată o constantă a condiției umane. Individul modern, rupt de un trecut întunecat, a fost pus în postura de a depăși propria condiție naturală. Revoluția științifică a suscitat progresul uman, transformându-l într-o valoare a lumii occidentale și a pus bazele lumii moderne în care omul este *măsura tuturor lucrurilor*.

Lumea modernă este un proiect bazat pe conceptul de *Umanism.* Înlăturând un Dumnezeu imanent și transcendent din centrul universului, omul, în vocația sa modernă, a simțit nevoia să umple acel gol. Iată de ce, *umanismul* este mai degrabă un set de coordonate care condiționează omului modern. Fiind lansat de mintea filosofului sau a omului de știință, *umanismul* se schimbă de la o epocă la alta în funcție de ideea de libertate și natura omului. Din perspectivă istorică, umanismul poate fi înțeles ca un studiu al conceptului de „uman" care mereu *re*vine la ceea ce grecii numeau *Paideea,* adică cultivarea spiritului prin filosofie și știință. De unde și axioma umanismului că omul poate fi educat.

Două caracteristici definitorii ale *faptului-de-a-fi-modern* sunt îndepărtarea de sine și revolta împotriva existenței umane. Din aceste două reiese fuga omului modern de la sine și de sine. Omul modern are un caracter schizoid. El tinde spre unitate, dar

acest lucru îl macină necontenit, el nu-şi poate accepta starea de a fi în lume. Postmodernitatea a încercat să rezolve această criză ontologică a omului modern, contestând metodic supremația rațiunii şi a marilor narațiuni explicative ale lumii. Pliat pe un progres tehnologic, demersul postmodern, a schimbat percepția omului. Pornind dinspre artă, gândirea postmodernă a zdruncinat realitățile transmise. Odată cu apariția tehnologiilor de reproducere a artei, percepția suferă modificări esențiale, ea nu mai este activată de un mediu natural, ci şi de unul tehnologic care-l depăşeşte pe cel natural printr-o experiență senzorială mai intensă. Filmul este un exemplu în acest sens.

Mediul condiționează felul de a fi al omului şi-l supune unor transformări aproape inconştiente. De la cuvântul tipărit până la imaginile în mişcare răspândite în medii ca: televiziunea, internetul, jocurile virtuale etc., omul a fost supus unor schimbări inconştiente a felului în care înțelege realitatea. McLuhan menționa într-un mod profetic că devenim ceea ce posedăm. Aşadar, omul contemporan este o extensie a tehnologiilor sale, şi nu invers. Îndoiala postmodernă a coincis cu trecerea lumii de la o epocă industrială la una a informațiilor simultane, unde totul se întâmplă rapid. Într-o astfel de lume, el trebuie să învețe să se adapteze rapid la schimbările produse. Fragmentat de ştiințe precum biologia, psihologia sau sociologia, omul contemporan caută cu disperare un reper într-o lume lipsită de sens. Individul s-a transformat dintr-o ființă unicelulară într-una pluricelulară, fără a avea conştiința riscurilor. Tot ce rămâne omului este să devină fluid ca să poată să țină pasul cu progresul tehnologic.

Succesivitatea a dispărut. Totul se întâmplă acum. Simultaneitatea este noua caracteristică a lumii. Iată de ce putem spune că spațiul a dispărut şi timpul s-a sfârşit. Totuşi teama produsă de scurgerea timpului nu a dispărut, se pare că s-a metamorfozat în frica de a nu fi conectat la comunicarea care se întâmplă simultan. Faptul că trăieşte într-o lume simultană, în care nu mai există cauză-efect a schimbat doar felul în care se raportează la timp, fricile însă au rămas aceleaşi. Să trăieşti cu senzația că nu ai timp, înseamnă să nu-ți accepți finitudinea şi să fugi de ceea ce eşti tu.

Omul trăieşte deja de două decenii într-o realitate digitală, o realitate stratificată, fiind situat la intersecția unor moduri de realitate care îi stimulează percepția şi creează un model complex a ceea ce el numeşte lume. Trecerea spre o astfel de realitate e aceeaşi schimbare pe care a făcut-o Alice, atunci când a trecut în Țara Minunilor. Acest mediu în care s-a pomenit individul ar trebui să-i preocupe felul în care îl condiționează, aşa cum apariția alfabetului a transformat omul culturilor orale. Realitatea digitală este o lume a informațiilor simultane, o lume fără cauze şi efecte, o lume în care totul este la vedere şi în care totul se întâmplă acum. Într-o astfel de realitate omul nu trebuie să raționalizeze pentru a putea înțelege, nu există timp pentru asta într-o lume în care informația circulă cu o viteză accelerată. Pentru a te adapta într-o asemenea realitate este recomandat să înveți să *imersezi* în fluxul informațional. Omul contemporan este virtual. Atenția îi este suscitată din toate direcțiile în acelaşi timp. Nu contează dacă ascultă sau nu, cert este că primeşte acest model digital de realitate şi acționează într-un fel sau altul după un scenariu setat de un algoritm. Într-o astfel de lume nu mai există mistere, de unde şi iluzia că toți dețin adevărul, o lume

transparentă total. Omenirea ar fi bine să învețe să trăiască ca un organism difuz și să se obișnuiască cu contingența.

Frica față de ceilalți, frica inconștientă față de sine, nesiguranța care rezidă din sistemele ce dau rateuri, presiunea socială, manipularea, propaganda, interesele economice obscure ale marilor corporații, vidul existențial sunt noile constante ce caracterizează condiția umană în epoca contemporană. Societatea instabilă în care a păşit omenirea, unde nimeni nu are încredere în nimic, unde fake news-urile se răspândesc cu o viteză de șase ori mai mare decât cele reale a activat isteria în masă. E de la sine înțeles că lumea se schimbă cu o viteză fulminantă. Este capabilă oare omenirea să conștientizeze schimbările și să identifice efectele, căutând mai în profunzime și cu mai multă responsabilitate?

Bibliografie:

1. ARENDT, H. *Condiția umană*. Cluj: Idea, 2007.
2. BAUMAN, Z. *Etica postmodernă*. Timișoara: AMARCORD, 2000.
3. BRAGA, C. *De la arhetip la anarhetip*. Iași: Polirom, 2006.
4. FOUCAULT, M. *Cuvintele şi lucrurile.* Bucureşti: Univers, 1996.
5. HEIDEGGER, M. *Der Begriff der Zeit / Conceptul de timp.* București: Humanitas, 2000.
6. HEIDEGGER, M. *Ființă și timp.* București: Humanitas, 2003.
7. HEIDEGGER, M. *Repere pe drumul gândirii.* București: Politica, 1988.
8. KAKU, M. *Viitorul minții umane: o investigație științifică pentru înțelegerea și îmbunătățirea minții umane.* București: Trei, 2016.
9. LIPOVETSKY, G., SERROY, J. *Ecranul global. Cultura, mass-media si cinema în epoca hipermoderna.* Iași: Polirom, 2008.
10. MARGA, A. *Societatea Nesigură*. București: Niculescu, 2016.
11. MCLUHAN, M. *Galaxia Gutenberg*. București: Politica, 1975.
12. MCLUHAN, M. *Să înțelegem media. Extensiile omului.* București: Curtea Veche, 2011.

Recomandat

***Eudochia SAHARNEANU**, dr. hab., prof. univ.*